

Infobestand fietsroute Kerken en Kloosters 4.

De letters corresponderen met de letters genoemd in het tekstbeschrijving van de genadige route.

a. RK Maria ten Hemelopneming Kerk.

De R.K. KERK "Maria ten Hemelopneming" werd in 1881 in gebruik genomen.

De kerk is een, in neogotische stijl opgetrokken, eenbeukige kruiskerk met vijfhoekige absis, gebouwd in een bruine baksteen op een trasraam van bruine klinkers met schuin aflopende rollaagbeëindiging. Het samengestelde dak is gedekt met leien in maasdekking en wordt omsloten door een zinken goot. Op het dak vijf kleine houten dakkapellen onder een zadeldak met houten luik met vierpasmotief, en op de nok van de absis een pinakel met torenkruis. Aan de voorzijde is een naar boven toe smaller wordende toren geplaatst, vier bouwlagen hoog, met ingesnoerde torenspits met bol en torenkruis en een uitgebouwde, driehoekige traptoren onder een driezijdig schilddakje aan de zuidzijde. De zijgevels en hoeken van het kerkgebouw worden ondersteund door gemetselde steunberen die ook binnenwaarts zijn geplaatst. De gevels worden geleed door spitsboogvensters met tracering, glas-in-lood en hardstenen afzaat.

De hoofdentree bevindt zich in de toren aan de westzijde en bestaat uit een dubbele gelakt houten korfboogvormige deur met decoratieve gehengen onder een eensteens korfboog. Boven de entree, op de tweede bouwlaag, een groot spitsboogvenster met tracering en glas-in-lood met onder de lekdorpel een in vier vakken gemetseld vlak. Aan weerszijden is aan de bovenzijde een rond venstertje met davidster motief geplaatst. De noordgevel heeft op de tweede bouwlaag twee blinde spitsboogvensters en de zuidgevel één. Op de derde bouwlaag hebben noord- en westgevel twee hoge blinde spitsboogvensters met daartussenin twee spitsboogvensters met een rond vlak erboven, dat bij de westgevel in beslag wordt genomen door een wijzerplaat. De zuidgevel heeft dezelfde indeling maar met slechts één blind spitsboogvenster. De vierde verdieping heeft aan alle zijden vier blinde spitsboogvensters met in de middelste twee, houten roosters. De traptoren heeft bovenin drie spitsboogvensters met glas-in-lood en een aantal smalle venstertjes.

b. Walfriduskerk met de scheefste kerktoren van Europa.

De Walfriduskerk in Bedum is een van de oudste kerken in de provincie Groningen. Het oudste deel van de kerk stamt uit de 11e eeuw. De kerk werd gesticht als bedevaartskerk voor de heilige Walfridus, die in Bedum zou hebben geleefd en door de Noormannen zou zijn vermoord. Oorspronkelijk was de kerk gewijd aan Maria en Paulus door de bisschop van Münster, maar al snel werd Walfridus zelf de beschermheilige van de kerk.

Opvallend aan de kerk is de scheve 11e-eeuwse kerktoren in romaanse stijl met een rombisch dak. Deze toren staat schever dan de Toren van Pisa: hij hangt 4,18 graden uit het lood versus de 3,97 van Pisa. Het is de op één na scheefste toren van Nederland.

Oorspronkelijk werd bij of boven het graf van Walfridus een houten kapel gebouwd. Het graf werd een populair bedevaartsoord, waardoor de kapel al in de elfde eeuw werd vervangen door een romaanse kruiskerk. In de vijftiende eeuw werd de kerk verder uitgebouwd tot een tweebeukige gotische hallenkerk. In het begin van de zestiende eeuw raakte de kerk zwaar beschadigd tijdens de strijd tussen Karel van Gelre en troepen van keizer Karel V. De kerk werd opnieuw opgebouwd en voorzien van een nieuw gotisch hoogkoor met kooromgang. De kooromgang diende waarschijnlijk zowel voor het kapittel. De Walfriduskerk was de enige kerk in de provincie Groningen die een kapittel kende, voor de bedevaartgangers die zo de relieken van Walfridus beter konden zien.

Na de Reformatie was het gedaan met bedevaarten. De kerk was voor het dorp Bedum nu veel te groot. De kerk werd steeds minder gebruikt en raakte deels in verval. De aanpassingen aan de kerk om de maat meer in overeenstemming te brengen met de nieuwe functie als hervormde kerk voor alleen Bedum hebben het gebouw zwaar verminkt, onder meer door sloop van het koor en verlaging van de noorderbeuk.

In de Middeleeuwen had Bedum nog een tweede bedevaartskerk, gewijd aan de heilige Radfridus, de zoon van Walfridus die tegelijk met zijn vader door de Noormannen werd vermoord. Van deze kerk is boven de grond niets over.

c. Noordwolderkerk.

De Hervormde kerk van Noordwolde is een romanogotisch kerkgebouw in het dorp Noordwolde in de Nederlandse provincie Groningen.

De kerk, met een rechtgesloten koor, stamt uit de dertiende eeuw. De oorspronkelijk rooms-katholieke kerk werd na de reductie van Groningen in 1594 Nederlands hervormd. In 1621 werd het gebouw gerestaureerd, waarbij de bouwvallig geworden gewelven werden afgebroken. Er werden steunberen geplaatst en er kwamen spitsboogvensters. Het kerkgebouw wordt sinds 1639 gedomineerd door een gotische kerktoren met een opvallende siepelvormige (siepel= ui) torenspits. Als verbinding tussen de kerk en de toren kwam er een travee. Tezelfdertijd kreeg de kerk een hoger dak en een tongewelf.

d. Zuidwolderkerk.

Dit is een van de oudste kerken in de provincie. Deels tufsteen en deels baksteen. De zichtbare romaanse kenmerken zitten in de toren: nissen in verschillende afmetingen. Aan het schip is hiervan weinig meer te zien o.a. door de grote spitsboogramen en de bepleistering.

In de 19e eeuw werd het verkeer langs het Boterdiep intensiever waardoor de trekweg verbreed moest worden. Helaas lag de kerk en met name de kant van het koor in de weg. En zo is dus het koor gesneuveld.

De kerk ligt, sindsdien onveranderd, aan een heden ten dage uitermate rustig Boterdiep.

In het weekend wordt de kerk uitvoerig benut. Vaak zijn er op zaterdagavond concerten. Op zondag kunt u de dienst bijwonen. Verder is het een sfeervolle trouwlocatie en vinden er begrafenissen plaats.

Zie verder: kerkzuidwolde.nl/. Adres: Boterdiep W.Z. 43, Zuidwolde

Sleuteladres(sen): Boterdiep Westzijde 26; tel. 050-3015398 Boterdiep Westzijde 44; 050-3014177

e. Stefanuskerk Noorddijk.

De kerk van Noorddijk (ook Stephanuskerk) in Noorddijk binnen de gemeente Groningen is een romanogotische kerk gebouwd omstreeks 1250. De kerk was gewijd aan de heilige Stephanus en ging na de Reductie van Groningen in 1594 over van de katholieke kerk naar het protestantisme. De kerk is in gebruik voor de eredienst.

De middeleeuwse Stephanuskerk werd halverwege de 16e eeuw ingrijpend verbouwd. De kerk werd verlengd met een koor en een vlak plafond verving de gewelven

De kerktoren dateert uit 1648. Op de toren staat een windvaan met een adelaar. De eerste steen werd op 29 mei 1648 gelegd door Anna Maria Ulgers. Op de gekleurde gedenksteen boven de toreningang in de westgevel staat:

Anno 1648 den 29 May is D' Eerste Steen Gelecht Door Juffer Anna Maria Vlgers Doen de Eerwaerde Bolardvs Stechman Pastoor Ende de Heer Otto Valcke Drost der Oldambten nevens Jan Roelofs adessor van Selwerder Gerichte Kerckvoogden Waeren.

Bij de inwijding van de twee torenklokken in 1660 dronken de klokkeluides tot Noorddijk vier halve tonnen kluin (bier) ter waarde van zestien gulden en tien stuivers. De beide klokken werden in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers weggehaald. De oudste van deze klokken, gegoten in 1660 door Willem Jacobus de Vrij, werd teruggevonden en kon herplaatst worden. In 1996 is er een nieuwe tweede klok bij gekomen als geschenk van een van de inwoners van Noorddijk.

De plaquette op de Stefanuskerk stelt het wapen van de voormalige gemeente Noorddijk voor. De gebrandschilderde ramen tonen de wapens van vier kerkvoogden. Op een van de ramen wordt de kerk afgebeeld. De preekstoel dateert uit 1840 en is vervaardigd door A.C. Cramwinkel. De kerk bezit een 17e-eeuws offerblok

Op het kerkhof staan enkele opvallende grafmonumenten waarvan een aantal met grafpoëzie.

f. Bevrijdingsbos.

Het Bevrijdingsbos is een bos aan de rand van de stad Groningen bij Noorddijk, tussen de wijk Lewenborg en het dorp Garmerwolde.

Het bos is in 1995 geplant bij de 50-jarige viering van de bevrijding van Nederland, als dankbetuiging en eerbetoon aan de Canadese bevrijders van Groningen in april 1945. Er staan 30.000 esdoorns, het blad van deze boom (in het Engels: maple leaf) is het nationale symbool van Canada.

In en naast het Bevrijdingsbos bevinden zich onder andere ook het zogenaamde 'Plein van de Wereld', een informatiebord, een gedenkbank en een gedenksteen met de namen van de Canadese legereenheden die indertijd de Duitsers verdreven.

Door het bos loopt een pad met grote stenen uit 10 verschillende landen, met de Tien rechten van het

kind daarop. Het pad eindigt met een steen met het elfde recht: het recht van het kind om vrij en zonder angst buiten te kunnen spelen.

g. Kerk Garmerwolde.

De van oorsprong laat-romaanse kruiskerk en de vrijstaande toren zijn aan het einde van de 13e eeuw gebouwd. Tijdens de Reductie van Groningen werd alles wat aan de rooms-katholieke eredienst herinnerde verwijderd, behalve de piscina. Het schip is in de 19e eeuw gesloopt, wat rest zijn dwarsschip, viering en koor. Aan de westkant zijn de muurresten van het schip nog zichtbaar. Aan de oostkant is siermetselwerk in de topgevels. Een losse zadeldaktoeren completeert het geheel. Het interieur met zijn beschilderde meloengewelven is goed bewaard gebleven en de moeite van het bekijken zeker waard.

Zie verder: kerkgarmerwolde.nl Adres: Dorpsweg 69, Garmerwolde

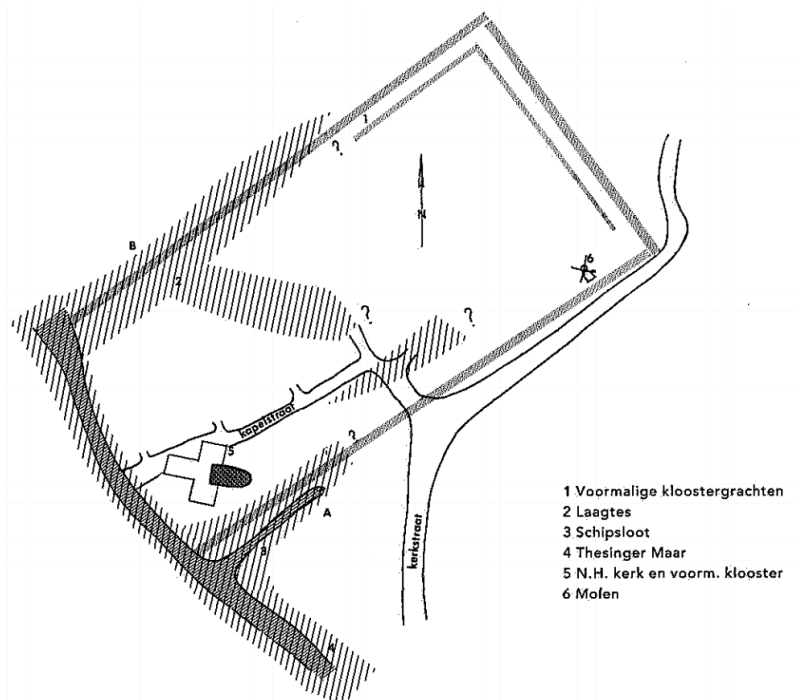
Sleuteladres(sen): Koningsheert 4, tel. 050-5494111; L. van de Veenstraat 18, tel. 050-5420729; L van Veenstraat 26, tel. 050-5416394;

h. Kloosterkerk Thesinge en voormalig kloosterterrein.

Mooi gelegen en intrigerend is dit overblijfsel van wat ooit een dubbelklooster ter ere van de Heilige Felicitas was. Wat rest is een zaalkerkje met halfronde koorafsluiting. Vanaf de stichting in de 13e eeuw werd de kerk gebruikt door de broeders en zusters van het benedictijnenklooster Germania. Toen er in 1581 hevig gevochten werd met de Spaanse troepen verstopte de prioeres het waardevolle kloosterzegel in een molshoop. De molshoop bleek dieper te zijn dan verwacht, want het zegel is voor altijd verdwenen. Een wasafdruk van het zegel is gefotografeerd en in de kerk te zien.

Zie verder: kerkthesinge.nl/ Adres: Kapelstraat 2, Thesinge

Sleuteladres(sen): Kapelstraat 9; tel. 050-3022926 Kapelstraat 6; tel. 050-3022852;

Klooster Germania

Het klooster 'Germania' van Thesinge werd door de Benedictijnen in het eind van de twaalfde of begin van de dertiende eeuw gesticht. Waarschijnlijk stamt de kerk ook uit deze periode, want hij wordt door de bouwstijl en de stijl van de decoratie in de kerk, geplaatst in het begin van de dertiende eeuw. Het klooster werd tijdens de Opstand meermalen geplunderd en in 1584 vrijwel geheel verwoest. Na de Reductie in 1594 hebben enkele zusters de resten van het klooster nog bewoond, maar nadat in 1602 en in 1627 hen werd verboden katholieke erediensten te houden, zijn ook zij vertrokken. Baksteen was in deze tijd een kostbaar bouw materiaal en de resten van het klooster werden dan ook gebruikt als 'steengroeve'. Met de stenen werd het stadhouderslijk hof en een munitie depot in de stad Groningen gebouwd. Van het klooster bleef alleen het koor van de kloosterkerk behouden. Behalve dit gebouw zijn in de noordoosthoek van het dorp in het weiland achter de molen nog sporen van het klooster zichtbaar. Hier liggen twee lage wallen met een laagte daartussen. Dit zijn de restanten van de singels van het kloosterterrein. Het kloosterterrein is beschermd als archeologisch monument.

i. Kloosterkerk Ten Boer.

De Nederlands-hervormde kerk van Ten Boer is gelegen aan de zuidzijde van het kerkhof. De kerk hoorde bij het voormalige Benedictijner nonnenklooster aldaar.1 Met de voormalige kloosterkerk van Thesinge, het klooster van Ter Apel en de destijds als ziekenzaal voor de Cisterciënzer kloosterlingen gebouwde, thans hervormde kerk van Aduard, behoort zij tot de weinige overblijfselen uit de periode van voor de Reformatie, toen de provincie Groningen nog met een netwerk van meer dan dertig kloosters overdekt was.2 Het Benedictijner nonnenklooster van Ten Boer werd tussen 1465 en 1485 ingelijfd bij het klooster van Thesinge

(zie inhoud onder Home van deze site), om tenslotte in 1485 te worden opgeheven.³ Dit onder de voorwaarde dat bij afbraak van het kloostergebouw de parochiekerk, annex kloosterkapel, moest blijven.⁴ De romano-gotische kerk dateert uit het derde kwart van de 13e eeuw.

Het grondplan van de kerk is dat van een rechthoekige zaalkerk bestaande uit drie schiptraveeën en een koortravee met rechte koorsluiting. Aan de noordzijde bevindt zich een deels driezijdig uitgebouwde traptoren. Op de westzijde staat een achtkante dakruiter met koepelvormige bekroning, daterend uit het begin van de 19e eeuw.

Opvallend aan de kloosterkerk van Ten Boer is de fraaie romano-gotische geveldetailering van met name de zuid- en de noordgevel en van de koorgevel.

De lange zijden zijn verticaal in een beneden- en een bovenzone verdeeld, waarbij het opvalt dat de bovenzone met zijn hoge en smalle vensters en nissen aanmerkelijk hoger is dan de benedenzone. Dit geeft de kerk een sterk verticaal accent.

De indeling in een beneden- en een bovenzone is in dit geval niet met een decoratief oogmerk, maar vooral uit praktische overwegingen gebeurd, vanwege de sinds lang verdwenen nevengebouwen. In de benedenzone van de gehele zuidwand en van de noordwand, ten oosten van de uitgebouwde traptoren, zijn namelijk op kraagsteentjes rustende enigszins uitgekraagde rondbogen aanwezig die volgens hem de muraalbogen van vroegere gewelven moeten vormen.¹ De oostelijke twee traveeën van de noordgevel tonen een drietal van dergelijke rondbogen. Ten westen van deze rondbogen bevindt zich een spitsboog.

j. Bartholemeuskerk.

De Nederlands Hervomde kerk te Stedum is vrij gelegen op een ruim kerkhof in de kern van het dorp. De kerk werd gewijd aan Bartholomeüs.

Het romano-gotische schip dateert uit de tweede helft van de 13e eeuw. Het koor dateert uit de 15e eeuw.

Kenmerkend daarvoor is dat de gevels zijn verdeeld in een beneden- en een bovenzone waarbij de benedenzone groter is dan de bovenste en versierd met spitboognissen.

De Bartholomeuskerk van Stedum had zeer waarschijnlijk een tufstenen voorgangster, zo bleek uit bodemonderzoek.

Het grondplan van de kerk is dat van een eenbeukige kruiskerk. De toren met zadeldak is het oudste deel en stamt zeer waarschijnlijk uit het begin van de 13e eeuw. Hij is door een tussenlid met het schip verbonden. Uit de restauratiegeschiedenis van de kerk blijkt dat tijdens de laatste renovatie, die uit 1937-1939 dateert, storende toevoegingen en wijzigingen van de vorige restauratie uit 1877-1878 (deels) ongedaan zijn gemaakt.

De toren is door een tussenlid met de kerk verbonden. De kerk bestaat uit een schip van twee traveeën, een dwarspand, een koortravee met een vijfzijdige sluiting en aan de noordoostzijde een sacristie met verdieping.

De schiptraveeën en het dwarspand tonen de romano-gotische indeling in een beneden- en een bovenzone. Kenmerkend is hier dat de benedenzone naar verhouding hoger is dan de bovenzone en verlevendigd wordt door hoge van de grond af opgaande spitsbogige spaarvelden die door lisenen gescheiden zijn. Aan noord- en zuidzijde in de westtravee bevinden zich dichtgezette rondbogige portalen tussen de spitsboognissen, de vroegere vrouwen- en manneningang.

De bovenzone van het schip heeft per travee drie smalle, flauw spitsbogige vensters met flankerende nissen. Vensters en nissen zijn omgeven door rondstaven. Bovenin wordt de gevel afgesloten door een rondboogfries op verschillend vormgegeven draagsteentjes.

De westgevel van het zuiderdwarspand, eerder al eens herbouwd, toont een vergelijkbare indeling. Deze is bij de restauratie opnieuw aangebracht.¹ De bovenzone heeft slechts één venster met ter De zuidgevel van het uit dezelfde periode als het schip daterende dwarspand laat eenzelfde gevelindeling in een hoge benedenzone en een bovenzone zien met daarboven een in een punt uitlopende topgevel.

De frontgevel van het zuiderdwarspand heeft in het midden van de benedenzone een rechthoekige portaalingang binnen een rondbogige nis met aan weerszijden langs de zijkanten een hoog spitsbogig spaarveld.

De bovenzone toont drie flauw spitsbogige vensters met ter weerszijden een spitsbogig spaarveld. Vensters en nissen zijn door rondstaafprofielen omgeven. De topgevel is verlevendigd door klimmende spitsbogig gesloten en omkraalde spaarnissen met in de punt een ruitvormig veldje.

k. Kerk Westerwijtwerd.

De Nederlandse Hervormde kerk te Westerwijtwerd is gelegen op een ruim kerkhof. Mogelijk behoren leden van het hoofdelingengeslacht Ewsum uit het nabijgelegen Middelstum tot de stichters. De kerk was waarschijnlijk eertijds gewijd aan Maria.

De kerk en de oorspronkelijk vrijstaande toren dateren uit het midden van de 13e eeuw. Midden 16e eeuw zijn kerk en toren door een tussenlid met elkaar verbonden, werd de toren verhoogd en kreeg de kerk spitsboogvensters.

Het grondplan van de eenbeukige kerk bestaat uit vier traveeën: het tussenlid, twee schiptraveeën en een rechtgesloten koortravee. De oorspronkelijk halfronde koorsluiting werd vóór 1830 vervangen door de huidige rechte. De ongelede toren met tentdak stamt dus eveneens uit het midden van de 13e eeuw.

l. Nicolaaskerk Obergum.

De kerk ligt op de wierde, omsloten door een kerkhof met beukenhaag. Gebouwd in de 13e eeuw, naar het oosten verlengd in de 15e eeuw. Het is een eenvoudige kerk, eenbeukig, met een driezijdig gesloten gotisch koor. In de met zadeldak gedekte 14e eeuwse, aanvankelijk vrijstaande toren zitten restanten van een koepelgewelf en een uurwerk uit de 17e eeuw. In de noordoostelijke gevel van het koor is van baksteen een roedemaat gemetseld. Een roede heeft een lengte van ca. 130 cm. Op deze manier had het gehele dorp de juist maat voorhanden.

De kerk is aangewezen als "huis der gemeente" en in gebruik als sfeervolle trouwlocatie. Er worden muziekkuitvoeringen en zangavonden georganiseerd. Op het kerkhof staat een kunstwerk van Pieter Laurens Mol voor het project "Op hoogte gedacht". Dit werk, Les Tranches de Vie (12 Etudes) genaamd, herdenkt de doden. Sleuteladres(sen): Kerkpad 1; 0595-444366 of het Kinderboekenhuis naast de kerk.

m. Jacobijnenhuis of voormalig Abtenhuis van het Klooster op de hoek Hoofdstraat/Havenstraat.

Het Jacobijnenhuis ligt op het hoogste punt van de Winsumer wierde, tussen de beide molens. Bij de restauratie bleek dat delen van het huis nog aanzienlijk ouder zijn. Lange tijd – van de 13e tot de 16e eeuw – heeft in Winsum een Jacobijnenklooster (synoniemen met Dominicanerklooster en Predikheren) gestaan. Na de opheffing van het klooster werd het namelijk tot de grond toe afgebroken. Bij het begin van de restauratie ontdekten bouwhistorici in de zuidmuur van het pand de sporen van kloostervensters. Nader onderzoek – ondermeer naar de roze verf op het pleisterwerk – toonde aan dat het hier om 13e of 14e eeuwse vensters moet gaan. Eén van deze vensters is – hoewel uiteraard dicht gemetseld – nog vrijwel gaaf. Daarnaast werden de restanten van nog zes van deze vensters aangetroffen. Een gebouw dat in die tijd zeven van deze vensters had, moet een belangrijk gebouw zijn geweest. Hoewel de bewijsvoering niet sluitend is te krijgen, lijkt het aannemelijk dat het gebouw onderdeel heeft uitgemaakt van de kloostergebouwen: als huis van de prior, als gastenverblijf, eetzaal o.i.d. Na de vondst van deze kloostervensters werd de restauratie enkele maanden stil gelegd voor opgravingen. Bij die opgravingen werden tal van voorwerpen aangetroffen uit verschillende periode's. Met name werden veel gebruiksvoorwerpen (of restanten daarvan) gevonden in gedempte waterputjes. Wanneer er geen andere expositie plaatsvindt, worden deze vondsten tentoongesteld in de vitrines van het Jacobijnenhuis. In 2003 werd de restauratie voltooid.

n. **Terrein van het** voormalige Dominicaner Klooster.

WAAR LAGEN DE KLOOSTERGEBOUWEN?

Binnenkerkhof

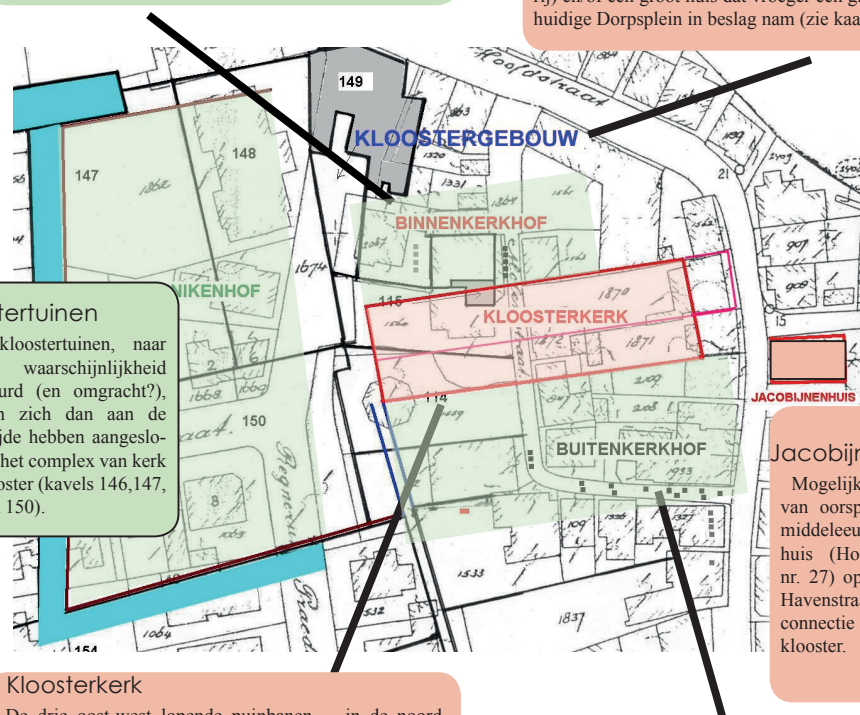
Ten noorden van de kloosterkerk zou het binnenkerkhof gelegen kunnen hebben, de plaats waar uitsluitend de mannelijke bewoners ter aarde werden besteld. Dit binnenkerkhof kan zich, deels onder de huidige bewoning, in westelijke richting hebben uitgestrekt, wellicht tot aan en mogelijk tot op het huidige Dorpsplein.

Kloostergebouwen

Indien het binnenkerkhof, zoals hier verondersteld, aan de noordzijde van de kerk heeft gelegen, impliceert dit ook, op grond van de conventies die de dominicanen in acht namen bij de bouw van hun kloosters, dat de eigenlijke kloostergebouwen ook daar gelegen moeten hebben. Min of meer aansluitend op de kerk zouden deze dan te zoeken zijn aan de Hoofdstraat-Winsum nr. 12 en 10 (nu winkel en werkplaats Pol), mogelijk zelfs met inbegrip van nr. 1 (drogistrij) en/of een groot huis dat vroeger een groot deel van het huidige Dorpsplein in beslag nam (zie kaart perceel 149).

Kloostertuinen

De kloostertuinen, naar alle waarschijnlijkheid ommuurd (en omgracht?), kunnen zich dan aan de westzijde hebben aangesloten op het complex van kerk en klooster (kavels 146, 147, 148 en 150).

Jacobijnenhuis

Mogelijk heeft ook het, van oorsprong grotendeels middeleeuwse Jacobijnenhuis (Hoofdstraat-Winsum nr. 27) op de hoek van de Havenstraat nog enigerlei connectie gehad met het klooster.

Kloosterkerk

De drie oost-west lopende puinbanen in de noord-zuidtak van de Molenstraat en de aard van de bouwrestanten zouden erop kunnen wijzen dat wij hier te doen hebben met de funderingsrestanten van twee of drie muren van de kloosterkerk van het Jacobijnenconvent. Zoals reeds opgemerkt, sluiten de ligging en richting van deze puinbanen aan op een drietal recentere oost-west lopende, langgerekte perceelgrenzen, nl. die van de kavels van de huizen en tuinen van Hoofdstraat-Winsum nr. 16 en 18 en die van Molenstraat nr. 5 en ten dele nr. 7. Zoals alle middeleeuwse kerken zal ook de Winsumse kloosterkerk in west-oost richting gebouwd zijn geweest.

Buitenkerkhof

Ten zuiden van de kloosterkerk lag waarschijnlijk het buitenkerkhof, de plek waar mannen en vrouwen, leken dus, die op enigerlei wijze met het klooster en de dominicanen verbonden waren, begraven werden. Hoever het buitenkerkhof zich precies heeft uitgestrekt is moeilijk te zeggen, maar er zijn aanwijzingen dat het zich voortzette in zuidelijke richting.

Het klooster werd in 1276 gesticht door Dominicanen. Zij voorzagen bedelend in hun onderhoud en verlangden weinig grondbezit. In die zin waren zij geen concurrenten voor de in dit gebied al heersende

kloosterorden. Na hier ketters vervolgd te hebben, legden zij zich vooral toe op studie en ‘zielzorg’ in de wijde omgeving. Het einde van hun bestaan werd ingeluid door de Reformatie, die 500 jaar geleden door Maarten Luther in 1517 in gang gezet werd. Langzaamaan kregen de protestanten de overhand, wat uitmondde in de Beeldenstorm, waarna het Winsumer klooster werd opgeheven. Het was zwaar beschadigd, de stenen werden gebruikt om het dochterklooster in Groningen te herstellen. Uit een oorkonde uit 1580 blijkt dat alleen de kerk behouden bleef en gerestaureerd werd. Maar later is ook deze afgebroken. Zowel het klooster als de kerk zijn volledig van de kaart verdwenen.

o. Torenkerk.

De Torenkerk is een **middeleeuwse** kerk waarvan de oudste delen stammen uit de **twaalfde eeuw**, wellicht zelfs uit de late **elfde eeuw**. Uit de oorspronkelijke bouwtijd resteren nog **tufsteen** fragmenten in de zuidmuur van het **schip**. Hoe het schip er oorspronkelijk heeft uitgezien valt, mede door het aanbrengen van grote **spitsboogvensters** in de **zestiende eeuw**, niet te zeggen. Het schip heeft een eikenhouten kapconstructie. Het huidige **romanogotische koor** dateert uit de **dertiende eeuw**. Aan de buitenzijde is het vijfzijdige koor versierd met een **fries** in witte velden. Op het dak liggen originele **monniken en nonnen**.

De kerk bezit een offerblok uit 1692, talrijke zerken uit de 17e eeuw en jonger. De **kerkorgel** is in 1977 vervaardigd door de **orgelbouwer Mense Ruiter**.

De kerk heeft een inbandige toren uit **1693**. De huidige toren verving een voorganger die waarschijnlijk een gereduceerd **westwerk** had. De vorm van de huidige toren, met als bijzonderheid de houten buitentrap, suggereert dat ook deze een westwerk heeft. De trap is in 1975-1976 gereconstrueerd aan de hand van gevonden overblijfselen van de oorspronkelijke trap.

In respectievelijk 1578 en 1584 werden de goederen van de gebroeders Pieter en Asinge Ripperda in Winsum gerechtelijk verkocht⁴. De stad verwierf toen onder andere twee borgen, de kerk met het kerkenland en vele landerijen. Hierbij inbegrepen waren de aan dit bezit verbonden rechten. Eén van deze rechten was het collatierecht dat onder andere inhield dat de eigenaar daarvan de dominee en de koster benoemde. Om zijn machtspositie te onderstrepen had de stad in 1634 een raadsgestoelte in de kerk laten plaatsen. Ook al maakte men nauwelijks tot geen gebruik van deze herenbank, het erin verwerkte wapen maakte duidelijk wie er de baas was. Ook het haantje op de toren in het wapen van de Stad Groningen. De stad leefde vaak op voet van oorlog met de “stad” Winsum door zijn gunstige ligging aan de mondig van de Hunze.

Buiten de kerk ligt het graf van de heer Geert Reinders, uitvinder van de entstof tegen de veepest en grondlegger van de huidige immunologie.